

Dok se političari svih naših zemalja bave svojim pozicijama i foteljama, dok plaću medijima o težini glave koja nosi krunu "cijena" zagađenja dolazi po stanovništvo, a vrijeme sanacije je praktički isteklo. Zajedničko tržište za nove - zelene - tehnologije jedina je trenutno dostupna šansa ovim zemljama da se popravi zdravlje i socioekonomska slika stanovništva jugoslavenskih zemalja. A, budući da drugačije ne ide, možda kulturni raskid i tabu sličnosti i usahnulog „bratstva i jedinstva“ treba "financijalizirati" i predstaviti kao nužnu ekonomsku mjeru zelene tranzicije i čistog okoliša.

Zrak u nekim gradovima Srbije poput Kragujevca i Valjeva, a posebno Beograda, posljednjih se godina ocjenjuje među najgorima na svijetu. Vijesti o toj temi, u pravilu se vezuju na podatke o finansijskoj šteti koju zagađenje izaziva, a koje se mahom pretvara u zdravstvene posljedice i povećanu, tzv. "preuranjenu smrt". Činjenica da je perspektiva kojom aktivisti pozivaju vladajuće da nešto promijene upravo finansijska, a ne zdravstvena, socijalna ili ekološka, svjedoči tome da ove teme još uvijek nisu zauzele svoje mjesto na listama prioriteta koja im zapravo pripadaju. To također znači da je politička svijest na temu zagađenja i ekologije još uvijek nerazvijena, pa se i propusti u metodologiji - poput činjenice da pojedine stanice za mjerenje štetnih čestica u atmosferi rade tek povremeno, umjesto kontinuirano - toleriraju više nego što bi ijedan pojedinac, ili ekološke i zdravstvene organizacije htjeli. Takvo čvrsto pridržavanje za logiku potpune financijalizacije i komodifikacije svega što se oko nas nalazi znači da su ideje poput zelene tranzicije i društva koje ne proizvodi stakleničke plinove, u našim zemljama još uvijek preapstraktne.

Običavamo ovakve nedostatke okarakterizirati kao rezultate ovisnosti naših industrija o stranom kapitalu, slabim i propalim lokalnim industrijama, a nerijetko i posljedicama tranzicijskih "odlijeva mozgova" ili u blažem slučaju kao manjke političke volje i namjere. I sve to jeste točno, i svakako najveći dio problema, no dok se bavimo uzrocima i analizama, rijetko kad usput smišljamo potencijalna rješenja, jer su uzroci problema toliko kompleksni, da se za njihovo rješavanje čini kao da je potreban konsenzus cijeloga društva čiji međusobni konflikti upravo onemogućavaju bilo kakav konsenzus.

U Srbiji su ti problemi posebno transparentni, jer se radi o dovoljno velikoj zemlji da ima određene industrijske prednosti nad svojim susjedima. Na primjer, veća gustoća stanovništva (u regionalnom kontekstu: Srbija ima 111 stanovnika po kilometru kvadratnom, Hrvatska 75, a BiH navodno 68.) zahtijeva bolja, odnosno systemska, tj. javna rješenja grijanja kućanstava, što je riješeno termoelektranama. Javni promet još uvijek troši pogonska fosilna goriva, a podrazumijeva se i da će putovanja na posao i s posla (i na dužim relacijama) zahtijevati privatni prijevoz - starim automobilima koja izrazito zagađuju, kao i to da je industrija razvijenija nego u okolnim zemljama - ali nisu provedena ulaganja u

filtere za čisti zrak, pa je i taj tip zagađenja veći. Također, i ruralni predjeli zemlje imaju nešto gušću prosječnu naseljenost nego okolne zemlje, a grijanje u takvim predjelima u pravilu je na drva. I dok su urbani zagađivači prepoznati kao nedvojbeno uzroci zagađenja, ruralni – grijanje na drva, tzv. “biomasu” – zapravo su uvršteni u obnovljive izvore energije. Stari je to elegantni trik da se zemlje statistički prikažu čistijima nego što zapravo jesu. Razina zagađenja u Srbiji zaista je grozna i izrazito opasna za zdravlje, posebno u vrijeme globalne pandemije koja napada pluća. Rješenja se planiraju industrijskim filterima i drugim metodama s kraja dvadesetog stoljeća, a ozbiljne strategije ne postoje. Političari osrednje moći nude zastarjela rješenja kao nova, a pesimizam iskazuje čak i resorni ministar (za ekologiju). Predsjednik u čijem je liku utjelovljena sva politička moć Srbije vodi rat s medijima, ponovno u suzama prikazujući se žrtvom nepostojećih stranih interesa. Odnosno, ako i postoje strani interesi tamo, i ako i idu protiv samog predsjednika, oni svakako idu u korist stanovništva.

Slaba kupovna moć građana smanjuje šanse za uspješnu i ekološki učinkovitu zamjenu voznog parka čak i u bogatijim zemljama, a u Srbiji se o tome još ni ne govori na razini javnih subvencija. No, da se i govori, u nedostatku auto-industrije, i profiti prometne tranzicije neće se zadržati u zemlji. Solarni paneli na krovovima kuća, tehnologija su još uvijek skupa za pojedina kućanstva i time nedostupna, a sistemskih rasprava o zamjeni termoelektrana ičim osim hidroelektrana nema. I hidroelektrane su već dospjele na popise faktora koji dodatno uništavaju okoliš.

Situacija opisana u Srbiji nije zaista ništa bolja ni u susjednim zemljama. I Iako su problemi zajednički, raspad zajedničke države uništio je zajedničko tržište, oslabivši tako svaku od zemalja Balkana. Budući da je ekologija sustav spojenih posuda, čini se očito da i rješenja moraju biti takva. Svaka od ovih zemalja zasebno nema šanse potpuno provesti zelenu tranziciju koja će učiniti našu regiju slobodnu od vazalnog odnosa spram kapitala zemalja zapadne Europe, no zajedno imaju sve komparativne prednosti radi kojih uopće kapital ulazi na Balkan.

Izvor: bilten.org